

НИКУЛИЦЕЛ – ГОЛЯМО КАЛЕ И МАЛКО КАЛЕ

Иван Димитров

Институт за космически изследвания и технологии – Българска академия на науките
e-mail: idimitrov@space.bas.bg

Ключови думи: *Аспарух, Никулицел, Голямо кале и Малко кале*

Резюме: *Представени са Голямо кале и Малко кале като част от военния лагер на хан Аспарух край с. Никулицел, Румъния. Показано е тяхното разположение на сателитни снимки и топографски карти.*

NICULITEL – BIG AND SMALL CITADEL

Ivan Dimitrov

Space Research and Technology Institute – Bulgarian Academy of Sciences
e-mail: idimitrov@space.bas.bg

Keywords: *Khan Asparuh, Nikulitel, Big and Small citadel*

Abstract: *The paper presents a Big and Small citadels as a part of the Khan Asparuh's military camp near Nikulitel, Romania. Their positions are presented by the use of topographic maps and satellite images.*

Увод

Военният лагер на Аспарух до с.Никулицел е обект на изследвания на български и румънски учени. През различните времеви периоди той е изобразяван частично на топографски карти и скици. Следи от него са ясно видими на редица сателитни снимки във видимия и инфрачервен диапазон. Основно изследване на лагера е извършил Карел Шкорпил през 1917 година и резултатите са отразени в неговия археологически отчет. През 1935 година е проведено изследване от румънския археолог Памфил Полоник. Той провежда разкопки на „Цитаделата”, отбелязана от Шкорпил като Голямо кале. Лагерът край Никулицел е изследван и описан от румънския археолог и историк Петре Диакону. На някои от топографските карти [1-7] лагерът е отбелязан като “Вал на Траян”. Фортификацията е изследвана и от съвременни български и румънски учени [11,12,13].

Аспаруховият лагер край с.Никулицел се състои от външен лагер, ограждащ цялото пространство от 50 кв. км., от вътрешна валова структура и две големи постройки (фиг.4) с размер 100 на 200 м. [16]. Една от тях е отбелязана на румънските карти като „Цитаделата”. Шкорпил предполага, че това са останките от двореца на Аспарух [10], навярно и на Тервел (б.а.). Другата постройка е разположена до връх Троян, извън вътрешната валова структура и вероятно е използвана за отбранително съоръжение и войскова казарма на северната част от военния лагер[16]. Шкорпил я отбелязва в своя отчет като Малко кале.

Вътрешна валова структура

Вътрешната валова структура може да бъде разделена условно на вътрешен лагер с дворец и вътрешни защитни валове. Такава логика е предложена от Шкорпил в неговия отчет за извършените изследвания от 1917 година. Вътрешният лагер се състои от четири взаимосвързани укрепления. В едно от тях се намират основите на голяма постройка – Голямо кале („Цитаделата”). Вътрешните защитни валове се намират между вътрешния лагер и външната валова структура. Тяхното основно предназначение е да защитават двореца на

владетеля от проникване на противник през външната валова структура и са междинна отбранителна фортификация. За съжаление не са картографирани, но са описани текстово от Шкорпил в неговия отчет.

Вътрешната и външна валова структура са отразени с различна степен на детайлност и точност в редица информационни източници:

- Карти, скици и планове от археологически изследвания и разкопки (виж графична част) – Карел Шкорпил – 1917 г.;
- Текстова част на отчет за археологически изследвания и разкопки – Карел Шкорпил – 1917 г.;
- Археологически изследвания и разкопки на Памфил Полоник – 1935 г.;
- Топографска карта - Германия – 1941 г. - М 1:25 000;
- Топографска карта - Румъния – 1917 г. - М 1: 20 000;
- Спътникови изображения във видимия и инфрачервен диапазон – Spot 5, LANDSAT 7/ETM+;
- Дисертационни трудове на румънски учени.

Пълно изследване и картографиране на вътрешния лагер е извършил Карел Шкорпил. Изключение прави обектът Малко кале, който не е картографиран, но е отразен описателно в текстовата част на отчета. Отделни подробни скици са направени на основите на двореца Голямо кале и обекта Флорилор.

Археологически изследвания и разкопки са извършени от румънския археолог Памфил Полоник. Той провежда изследване на Цитаделата и публикува подробен план на обекта през 1935 година.

Румънската топографска карта с мащаб 1:20 000 издание 1917 г. е безценен източник на информация с висока степен на точност, детайлност и достоверност. Тя отразява част от вътрешната валова структура и основите на две големи постройки с размери 100 на 200 м. Една от постройките е отбелязана на румънската картата като Цитаделата. Другата постройка, отбелязана на картата и намираща се до връх Троян, е вероятно отразената от Шкорпил в текстовата част на отчета като Малко кале. Тя не е картографирана от него, както и валовите между вътрешния и външния лагер.

Германската топографска карта от 1941 година с мащаб 1:25 000 повтаря подробностите на румънските топографски карти с мащаб 1:20 000, М 1:100 000 и отразява размерите и местоположението на Голямо кале (Цитаделата) и Малко кале.

Спътниковите изображения отразяват останките на част от валовите на вътрешния лагер и портата в местността Голям връх. Те са защитавали достъпа до вътрешния лагер, селището Никулицел и са преграждали съществуващия в миналото стратегически път.

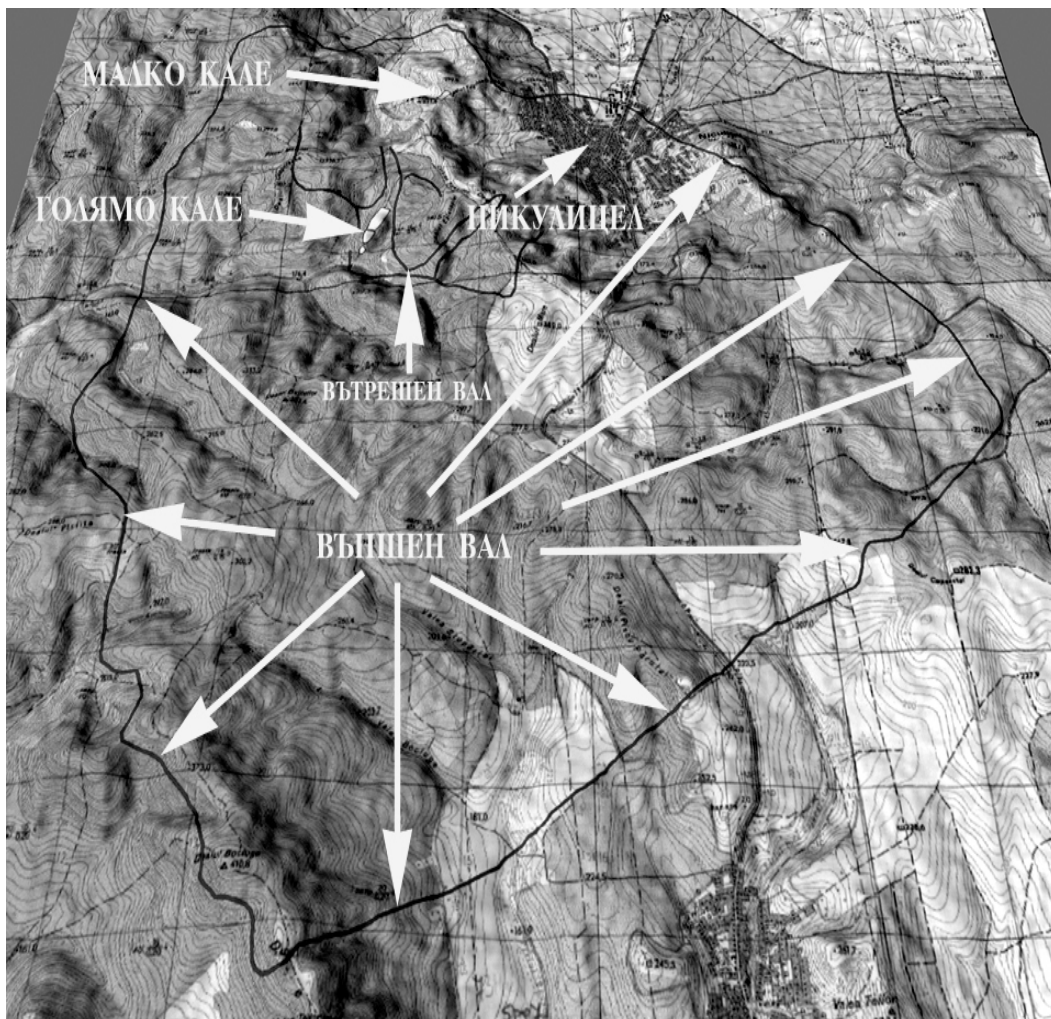
Основни източници за изграждане на информационния слой на вътрешната валова структура и двете постройки се явяват отчетът на Карел Шкорпил, Румънската топографска карта с мащаб 1:20 000 от 1917 година и спътниковите изображения.

За създаване на информационния слой на вътрешния лагер и обектите Голямо и Малко кале е използван "мозаечен метод". Чрез допълване на липсващите сегменти е създаден георефериран векторен модел на вътрешния лагер, основите на двореца и обекта Малко кале. Моделът е съхранен във вид на "shp-file" - UTM 35 WGS 84.

На фиг.1 - фиг.5 е представен информационният слой на вътрешната валова структура, Голямо кале и Малко кале върху топографска карта М 1:25 000 – 1981 г. и сателитна снимка SPOT 5, наложени върху на цифров модел на релефа.

Заклучение

Представеният модел на Голямо и Малко кале позволява точното им позициониране върху съвременни топографски карти и сателитни снимки. Той се явява база за провеждане на бъдещи съвместни изследвания на лагера край Никулицел от български и румънски учени. Моделът позволява създаване на базови информационни слоеве, цифрови тематични карти и пространствено разполагане на получени данни от бъдещи изследвания.

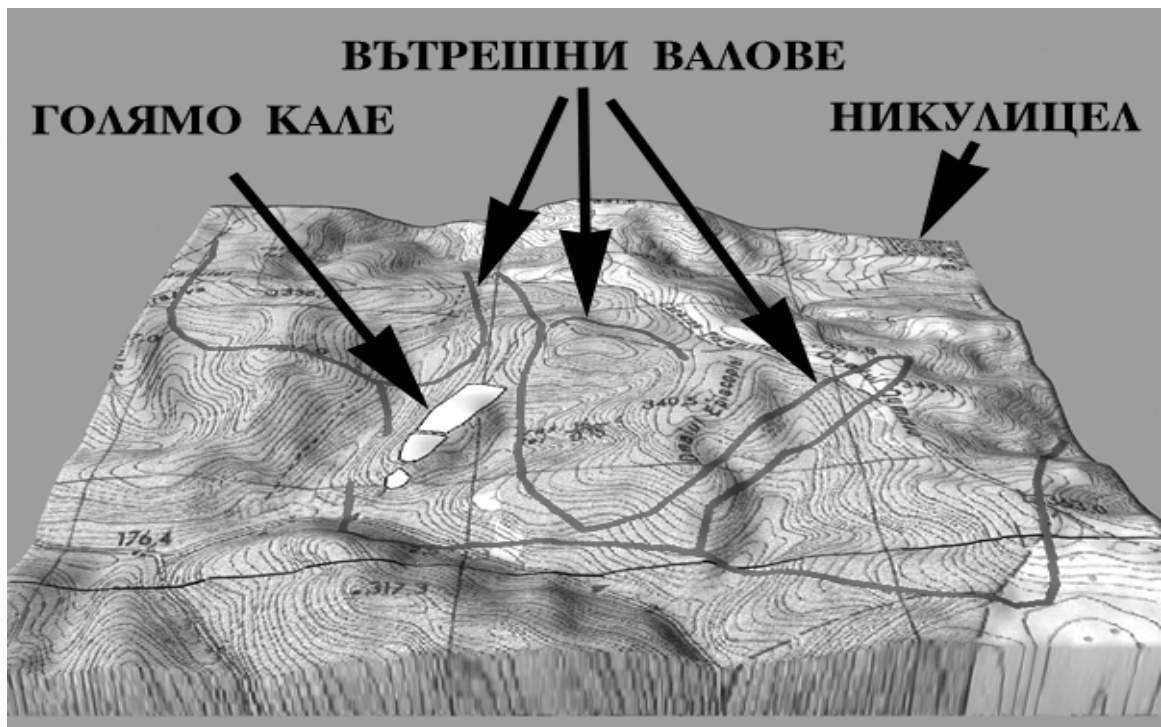
Фиг. 1

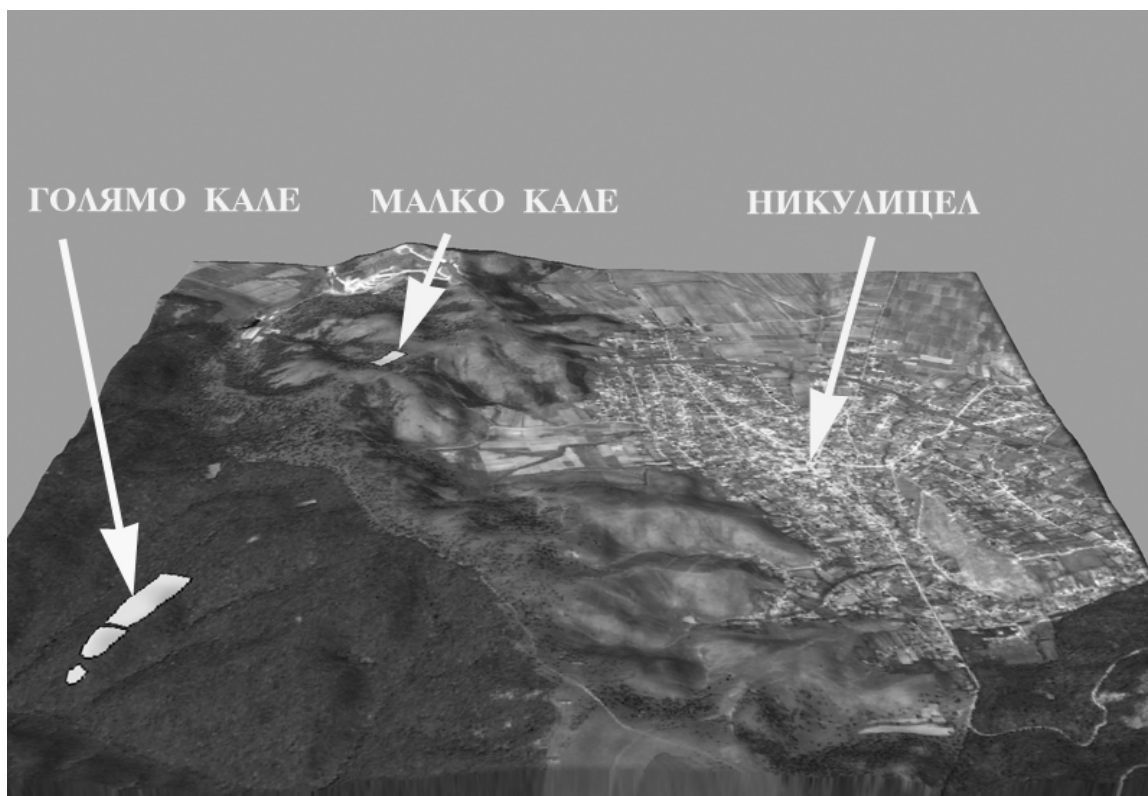
Фиг. 2

Фиг. 3

Фиг. 4

Фиг. 5

Литература:

1. Австро-Унгарска топографска карта, мащаб 1:200 000,1901.
2. Военна топографска карта, Генерален щаб на Вермахта, мащаб 1:25 000, 1941.
3. Военни топографски карти, Генерален щаб на Съветската армия, мащаб 1:100 000, 1:200 000, 1:500 000, 1:1 000 000, 1984.
4. Карта на Армейски инженерен корпус, Картографска служба на САЩ, мащаб 1:250 000, 1956.
5. Военна топографска карта, Генерален щаб на САЩ, мащаб 1:250 000, 1943.
6. Топографска карта на Румъния, мащаб 1:100 000, 1997 година.
7. Карта на с.Никулицел и околностите, Румъния, мащаб 1: 5 000
http://bg.wikipedia.org/wiki/Файл:Niculitel_khan_Asparuh_fortress_partial_plan.jpg
8. Цифров височинен модел SRTM, ASTER.
9. Карта на археологически изследвания и разкопки, Карел Шкорпил, 1917.
10. ЦВА, ф.40, оп.II, а.е. 987 (Издадени в сборник: "Научна експедиция в Добруджа 1917, под ред. на проф. П. Петров, Университетско издателство "Св. Климент Охридски").
11. L a u r e n t i u, R., Încercuturile evului mediu (secolele VII - X) la sud de Dunare: Dobrogea si NE Bulgariei, Universitatea Bucurestiy, Facultatea de Istorie, Rezumat, 2010.
12. В а j e n a r u, С., Fortificatii minore in spatiul Balcano-Dunarean de la diocletian la Iustinian, Universitatea din Bucuresti, Rezumat, 2010.
13. А т а н а с о в, Г., "Българи и хазари през ранното Средновековие", ТанНакРа, София, 2003, стр. 92-113.
14. Д и м и т р о в, И., Никулицел-военен лагер на хан Аспарух, SES 2011,Seventh Scientific Conference with International Participation, Space-Ecology-Safety, Sofia, Bulgaria, 29 November – 1 December 2011 (предадено за печат).
15. D i m i t r o v, I., Niculitel – The First Capital of Danubian Bulgaria, European SCGIS Conference with International Participation, Best practices: Application of GIS technologies for conservation of natural and cultural heritage sites, Sofia, Bulgaria, May 21-23, 2012.
16. Топографска карта на Румъния, мащаб 1:20 000, 1917